

9

De toegang tot en handhaving in woningen van daklozen vergemakkelijken

<i>Belangrijkste maatregelen van de Regering</i>	<i>Nut</i>	<i>Geschiktheid</i>
Nabegleiding ondersteunen en de diensten voor begeleiding aan huis herwaarderen	✓	~
Sociale woningen met voorrang toekennen aan slachtoffers van geweld tussen partners of intrafamiliaal geweld	✓	✓
De projecten van Housing First blijvend maken	✓	✓

Context

“Je wordt niet zomaar dakloos. De val gaat snel, maar eruit komen is een zware strijd.”¹

Het aantal dakloze of slecht gehuisveste personen neemt jaarlijks toe. Onder deze mensen bevinden zich mannen en vrouwen, maar ook een toenemend aantal kinderen die hun ouder(s) vergezellen. Dakloosheid en slechte huisvesting zijn zeker het zichtbare topje van de ijsberg van armoede en enorme kwetsbaarheid. Deze groep heeft te maken met veel en ingewikkelde problemen die vaak met elkaar samenhangen. Het kan gaan om overmatige schulden, geestelijke gezondheid, verslaving, echtelijk geweld, enz. Scheiding van de (gewelddadige) partner of het kwijtraken van de woning als gevolg van uitzetting blijven echter de meest genoemde redenen².

Geen of een slechte woning hebben vormt de toegangsdeur naar het daklozenbestaan, maar ook een onvermijdelijke uitgang³. Maar niet voor elke prijs.

Allereerst financieel: de huren in Brussel zijn heel hoog voor deze groep waarvan de overgrote meerderheid een vervangingsinkomen, of zelfs een leefloon heeft.

Daarna functioneel. Hoewel immers de privéwoning gezien wordt als ‘de norm’, vereist de sociale isolatie die een aanzienlijk deel van de begeleide personen ervaart dat er opnieuw wordt nagedacht over de woning, zelfs over leefmilieus ‘buiten de normen’ zoals solidaire huizen.

De sector daklozen wordt voornamelijk erkend en gesubsidieerd door de COCOF (commission communautaire française) en de GGC (Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie). Sinds 2014 is één en dezelfde minister, Céline Fremault, belast met zowel huisvesting, sociale actie (COCOF) en bijstand aan personen (GGC). Deze laatste taak deelt zij met minister Pascal Smet. Deze bijzondere situatie maakt het mogelijk te rekenen op meer dwarsverbanden tussen de sectoren.

De afgelopen jaren hebben de ministers van Bijstand en Sociale actie in de sector geïnvesteerd om bepaalde missies te ondersteunen, nieuwe structuren op te zetten of de opvangcapaciteit van bepaalde centra te vergroten. Al deze investeringen zijn echter nog steeds onvoldoende. De bestrijding van dakloosheid is immers niet alleen op te lossen met meer middelen voor de diensten voor bijstand aan daklozen of slecht gehuisveste personen. Eerst moet er veel aan gedaan worden om te voorkomen dat mensen hun huis kwijtraken en later in het proces moet ervoor gezorgd worden dat de kwetsbaarste Brusselaren in hun leefomgeving kunnen blijven.

Er wordt gewerkt aan belangrijke wetswijzigingen, met name bij de GGC, waar een nieuwe ordonnantie inzake bijstand aan daklozen in de maak is. Er moeten afspraken met de huisvestingssector tot stand komen.

1. Anonieme medewerker.

2. “Centrale registratie voor de onthaalhuizen en centra voor dringend onthaal in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest- 2010-2014” (La Strada - 2017).

3. In 2014 kreeg meer dan 1/3 van de gebruikers van onthaalhuizen een privéwoning na hun verblijf (particuliere verhuurder of sociaal verhuurkantoor). De overigen gingen naar een (ander) onthaaltehuis (7%) of een slechte woning (7%) of bevonden zich in een strafinrichting (7%).

Nabegeleiding ondersteunen en de diensten voor begeleiding aan huis herwaarderen

Nut ✓

Geschiktheid ~

Beschrijving

“Nabegeleiding is een algemene begeleiding van personen na hun verblijf in een onthaaltehuis of een gemeenschapshuis. Het doel van deze begeleiding is zorgen voor continuïteit van het psychosociale werk tijdens het verblijf en de aanpassing aan de leefomgeving door de persoon en/of het gezin. De nabegeleiding is gebaseerd op de activering en mobilisering van de middelen die de persoon heeft en het hulpnetwerk. De begeleiding is vrijwillig en gratis.”⁴

Ter aanvulling op deze begeleiding zijn er diensten voor bijstand aan daklozen erkend voor een psychosociale, financiële en administratieve begeleiding aan huis van iedereen die zich in een kwetsbare situatie bevindt en speciale begeleiding nodig heeft om zelfstandig te kunnen wonen in een individuele woning en daar te kunnen blijven. De begeleiding is gratis en wordt op verzoek van de gebruiker gegeven.

Deze diensten zijn door de GGC erkend in het kader van een regeling uit 2002. Een herwaardering van deze diensten wordt gevraagd.

Bij de COCOF heeft in 2016 minister Fremault het initiatief genomen voor een wijzigingsbesluit van de regelgeving voor onthaaltehuizen. Nabegeleiding wordt erkend als een basismissie van de onthaaltehuizen. Er komt een structurele subsidie.

Bij de GGC wordt gewerkt aan de opzet van een nieuwe ordonnantie inzake bijstand aan daklozen. De erkenning van de nabegeleiding door de onthaaltehuizen en versterking van de begeleiding aan huis zijn beloofd.

Beoordeling

De missies van zowel nabegeleiding en begeleiding aan huis hebben werkelijk meerwaarde. Deze twee regelingen stellen immers een kwetsbare groep in staat om zich te handhaven op een leefplek/in een woning. Daardoor werken ze preventief. Deze begeleiding zorgt voor een overgang tussen verblijven in een onthaaltehuis (soms meerdere maanden tot meer dan een jaar) en installatie in een nieuwe woning. Uit een onderzoek uit 2016⁵ blijkt dat nabegeleiding positieve resultaten oplevert in de handhaving in de woning en het risico van terugval vermindert dankzij een begeleiding tijdens die overgangsperiode.

Tot nu toe werd dit begeleidende werk niet erkend als een missie van de onthaaltehuizen, terwijl 3/4 van de onthaaltehuizen dit doet, sommige zelfs al langer dan twintig jaar.

Bij de COCOF gaat de subsidie ter ondersteuning van de missie nabegeleiding naar verwachting in dit stadium alleen gelden voor de aanstelling van 1/3 VTE, terwijl per onthaaltehuis ten minste een voltijdsmedewerker nodig zou zijn. Daarvoor is nog geen financiering beschikbaar.

Bij de GGC is het nog te vroeg om een uitspraak te doen. We zullen zien of de ministers van Bijstand, Pascal Smet en Céline Fremault, hun belofte nakomen.

Voorstellen

Erkenning en herwaardering van nabegeleiding en diensten voor begeleiding aan huis.

4. "Nabegeleiding: begeleiding om de overgang naar een nieuwe leefomgeving te stimuleren" (AMA - 2016).

5. Idem.

Sociale woningen met voorrang toekennen aan slachtoffers van geweld tussen partners of intrafamiliaal geweld

Nut ✓

Geschiktheid ✓

Beschrijving

Als een wijziging van de toegangscriteria voor sociale woningen in Brussel is er sinds juli 2016 een nieuw systeem⁶. Nieuw hieraan is de vaststelling van een quotum voor het met voorrang toekennen aan slachtoffers van partnergeweld en/of intrafamiliaal geweld (artikel 13 bis).

Deze problematiek doet zich veelvuldig voor bij daklozen. Ongeveer een op de twee vrouwen in een onthaaltehuis is slachtoffer van echtelijk geweld en/of intrafamiliaal geweld⁷. In de meeste gevallen hebben zij ook kinderen bij zich. Laten we echter mannen en jonge mannen die ook te maken hebben met dit soort geweld niet vergeten.

Beoordeling

Begin 2017 heeft AMA een evaluatie-enquête⁸ gestuurd naar alle Brusselse onthaaltehuizen. Dit zijn de resultaten:

- 94,7% van de OVM's heeft artikel 13 bis toegepast. Hoewel een meerderheid van de OVM's overeenkomsten heeft gesloten met een of meer onthaaltehuizen, verschilt het aantal conventionele woningen per OVM. In de praktijk zien we tot 7 woningen per gesloten overeenkomst. Over het geheel genomen is de samenwerking positief.
- De aangeboden woningen passen bij de situatie van de bewoners en voldoen aan de normen voor conformiteit en gezondheid. Grote woningen zijn overigens zeldzaam.

- Doordat via dit systeem de mogelijkheid wordt geboden van een stabiele woning tegen lagere kosten, maakt dit het voor mensen die door hun relatieproblemen al in een lastige situatie verkeren gemakkelijker om met hulp herhuisvesting te vinden;
- Het risico van een eventueel concurrentierisico tussen de begunstigen van artikel 13 bis is niet ondenkbaar. De volgorde van toekenning van woningen hangt niet samen met de verblijfsduur van de persoon in het onthaaltehuis, maar met het type aangeboden woning. Soms zien we lange wachttijden tussen de aanvraag en het krijgen van een woning.

Uit deze eerste evaluatie blijkt dat artikel 13 bis een goede stap voorwaarts is.

Voorstellen

Toekenning van een woning kan lang duren, met het risico dat de toegestane verblijfsduur in het onthaaltehuis overschreden wordt. Het zou goed zijn om een maximale termijn vast te stellen tussen de indiening van de aanvraag en de acceptatie van het dossier door de OVM.

Er moet worden toegezien op de toegankelijkheid van het systeem voor gezinnen met een problematische situatie op administratief gebied (bijvoorbeeld beperkte verblijfsvergunningen met voorwaarden).

Het is wenselijk over te gaan tot een systeem met overeenkomsten met een geldigheidsduur van meerdere jaren tussen de onthaaltehuizen en de OVM's, in plaats van een jaarlijkse verlenging.

Erkenning en subsidie voor nabegeleiding voor de onthaaltehuizen: hoe kunnen we de begeleiding van personen in de sociale huisvesting waarborgen als het onthaaltehuis geen subsidie krijgt voor de nabegeleiding? Vooral omdat de nabegeleiding een verplicht karakter heeft in sommige overeenkomsten tussen de OVM's en het onthaaltehuis.

6. Besluit van 17 september 2015 tot wijziging van het besluit van 26 september 1996 (huurbesluit) met name artikel 13 bis daarvan - BS 24 september 2015.

7. "Aanpak van situaties van echtelijk en intrafamiliaal geweld in de onthaal voor volwassenen in problemen" (AMA - 2010).

8. "Evaluatie van artikel 13 bis: een blik van de sector Brusselse onthaaltehuizen" (AMA - 2017).

De projecten van Housing First blijvend maken

Nut ✓

Geschiktheid ✓

Beschrijving

De projecten van Housing First zijn gericht op de integratie door middel van huisvesting van zeer kwetsbare daklozen. Dit zijn mensen die een lang bestaan op straat achter de rug hebben en problemen hebben met de fysieke of mentale gezondheid of verslavingen. In plaats van het eindpunt van een lang integratieproces is huisvesting hier de eerste stap die genomen wordt. Het is mogelijk om hiervoor zonder voorwaarden in aanmerking te komen (behalve het nakomen van de verplichtingen als huurder). Zodra de huurder een woning heeft, begeleidt een multidisciplinair team hem om hem te ondersteunen in zijn nieuwe leefomgeving.

De projecten zijn in 2013 van start gegaan op federaal niveau, door middel van een gift van de Nationale loterij.

In 2015 hebben de instanties van het Brusselse Gewest het stokje overgenomen van de federale diensten en zorgen zij voor de subsidiëring van de projecten. Momenteel ontvangen in Brussel drie Housing First-programma's, uitgevoerd door vier instellingen⁹, subsidies voor een bedrag van een miljoen €.

De aan de huurders toegewezen woningen zijn hoofdzakelijk sociale woningen of door een SVK beheerde woningen. De werving op de particuliere markt ontwikkelt zich ook.

Beoordeling

Het Housing First-model heeft zijn doelmatigheid al bewezen: *“Wat het behoud van de woningen betreft, zijn de resultaten veelzeggend. Na twee jaar laat de groep uit het Housing First-systeem een percentage van 80% zien van mensen die nog steeds een woning hebben.”*¹⁰

De doelgroep bestaat dus uit personen uit de allerkwetsbaarste groep aan wie Housing First zonder voorwaarden een woning heeft aangeboden, met andere woorden een basis waarvandaan ze hun leven weer opnieuw kunnen opbouwen met daarnaast mobiele begeleiding op maat.

De eerste hindernis voor de uitvoering van het programma voor de uitvoerende instanties is om woningen te vinden, vooral betaalbare woningen. De realiteit op de Brusselse huurmarkt zou echter de ontwikkeling van het project niet mogen afremmen. Het is op zijn plaats om woningen beter bereikbaar te maken voor de doelgroep van Housing First.

Voorstellen

Er bestaan verschillende mogelijkheden om dit te bereiken, voorgeschreven door de initiatiefnemers van de projecten – afhankelijk van hun eigen realiteit: overeenkomsten sluiten met maatschappijen voor sociaal wonen voor toekenning met voorrang aan de doelgroep van Housing First, intensievere partnerschappen met Capteur de logements...

9. SMES-B, Straatverplegers, Samusocial, Diogenes.

10. Lo Sardo S., *Sorties de rue. Une ethnographie des pratiques d'intervention Housing first (Van de straat. Een etnografie van de hulpverleningspraktijken van Housing First)*.

Onze voorstellen

- Erkenning en herwaardering van nabegeleiding en diensten voor begeleiding aan huis
- De toegang tot betaalbare, blijvende woningen vergemakkelijken voor de doelgroep van Housing First
- De cel ‘capteur logement’ ondersteunen en versterken om zo private woningen voor de thuislozensector te bestemmen en vernieuwende woonprojecten te ontwikkelen.